

„Od sinjega našeg mora,
 Pa od vječnog tamo leda,
 Do balkanskih divnih gorá —
 Slava svoju decu reda.
 Sviem je jedna rieč: Sloga!
 Hajde napred u ime Boga!“

In ako bo blagoslovil Najvišji blage namene naše, nas bo čislati jela Evropa, in zaslovelo bo ime slovansko po vsem svetu!

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

V Vojaški Granici začeli so pervikrat šole stalno popravljati, ko je bil jezuitarski red odpravljen in je dospelo naj višje povelje na verhovne vladne kancelarije. Dvorsko-vojno svetovavstvo dne 1. svečana l. 1774. je razglasilo vodila, po katerih naj se vreduje splošno šolstvo in učilništvo; vsem vojnim gosposkam je bilo ukazano ravnati se po njih; tirjali so tudi od njih natančne poročila v šolstvu in nasvete, kako bi se dalo izboljšati. Ker ni bilo v Vojaški Granici sposobnih učiteljev, poslali so naj popred iz vsega okroga enega, ki je razun deželškega jezika tudi nemškega umel, v normalno šolo na Dunaj. Po vseh, glavnih krajih v Granici napravili so izgledne šole; hodili so v vanje tudi učitelji iz okroga, da bi se naučili normalne metode. V varaždinski Granici prevzeli so takšno šolo o. o. pijaristi v Belovaru. V karloveškem okrogu pošiljali so učenike tastran Kapele v Karlovec, prek te gore pa v Bründl učeniku Majarju. Slabih učiteljev niso hotli imeti.

Ko so bile normalne šole napravljenе, sošle so se šolske komisije. Med vojaškimi častniki imel je tudi sedež vravnajoči nadučitelj; v Belovaru pa o. superior pijaristov. Vdile so se šole kakor poprej po vojaški, samo da so ravnatelji šol kot zvedenci govorili in svetovali, in so včasih tudi samostalno šole obiskovali. Vsacega polleta ali konec šolskega leta sporočevalo se je dvorsko-vojaškemu svetovavstvu, ki je v poslednji stopnji določeval.

Sporočila, ki so dospele vsled dvornega povelja dne 1. svečana l. 1774. zastran šolstva, razodele so očitno, koliko da se mora še zgoditi v Vojaški Granici, da bi se vstreglo željam prevzvišene vladarice. Odkar so pa začeli šolstvo vredovati, napredavali so v Granici počasi, pa stanovitno.

Solstvo v Galiciji.

Vsled patenta dne 11. septembra l. 1772. je posedla cesarica Marija Terezija Galicijo in Lodomersko. Z vsemi napravami se je tukaj moralo iz novega začeti. Poslan je bil v to deželo grof Perger in za njim grof Hadik in pol leta potem grof Henrik pl. Auersperg; posebna dvorska kancelija zastopovale je deželne zadeve na Dunaji, in čez dve leti združena je bila s česko - avstrijsko dvorno kancelijo. Dne 25. januarja l. 1774. ko je bil red Jezuitarski odpravljen, dobil je grof Vrbna, gališki dvorni kanclar, povelje, da naj se vse šolstvo in učilništvo po novi šegi prenaredi. Grof Vrbna je ugovarjal da so take naredbe za to dežele še vse prezgodne in je prosil, da naj ga odvežejo tega povelja. Ali cesarica je odgovorila, da naj se vsaj začenja in da naj deželna vlada vsaj zavoljo Levova priloženo tabelo popiše in nekatere osebe, ki razun deželskega jezika tudi nemško umejo, na Dunaj pošlje, da se bodo normalne metode naučili.

Vradnike za te dežele jemali so posebno iz Českega in Marskega, ker sta si jezika v rodu. Iz Českega prišel je med drugim Janez Krištof Koranda, ki je bil v šolskih rečeh znajden. Po njegovem nasvetu poslali so tri kandidate, da bi se nove metode naučili, dekanu Kindermanu v Kaplice na Česko. Koranda bi si bil vošil dekana Kindermana, pa ga mu niso poslali. Veliko težavnega dela narastlo se je Korandu, ko je prišlo 2. januarja l. 1775. deželni vladi povelje od cesarice, da naj splošni šolski red prestroji za Galicijo. Zaderževale so pa šolstvo posebno te-le 3 reči :

1. nevednost med ljudstvom;

2. mnogojezičnost v deželi. — Pri tej priliki povedal je Koranda gospodom na Dunaji, da v Galiciji ne prebivajo le Poljaci, ampak da so v izhodnih krajih Ruteni, ki drugače govoré;

3. razne vere po latinskem, gerškem in armenskem obredu.

Rutene in Armene so eni hotli v poljske šole vganjati, drugi jih pa popolnoma zanemariti. Felbiger vpiral se je tem obojnim. Katekizmi, rekel je, naj se za vse tri obrede napravijo, in potem škofje za svet vprašajo; v manjših krajih naj se sicer napravijo namešane šole, ali poduk v veri naj se vsakim posebej deli. — 9. septembra l. 1775 začela se je normalna šola v Levovu v nekdanjemu jezuitarskemu samostanu. Pervi učeniki so bili tisti trije kandidati, ki so se v Kaplici izšolali.

V spomladi se je pa začela šolska komisija za Galicijo, predsedoval ji je Žiga grof Galenberg; svetovaveca sta bila France Jože pl. Knop in Koranda.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

XXV.

Djavni in terpivni stavki.

Preden od tega kaj govorimo, moramo opomniti, da učenci, preden se jim razlagati začne djavna in terpivna podoba časovnikov, razumeti morajo vsaj nekoliko nemškega jezika, kajti nauk o djavnih in terpivnih stavkih se jim ne more od besede do besede dopovedati; vsak jezik ima svoje posebnosti, ktere se v drugem jeziku ne dajo ravno s temi besedami dopovedati, n. p.: Nemec pravilno govori, ako reče: „die Welt ist von Gott erschaffen worden“. Slovenec pa ne sme reči: svet je bil od Boga vstvarjen. Slovenec, z od ne more nikdar terpivne podobe rabiti in pomeni v slovenskem le, da se ena reč od druge loči: Od doma grem; od očeta grem k materi; od cerkve je pa šel v kerčmo; od tebe ne želim nobene reči; človek zadovoljiva od Boga vse dobrote i. t. d.

Terpivna podoba se od djavne v bistvu nikakor ne loči, le oblika ji je drugačna, n. p.: „Der Lehrer unterrichtet mich = ich werde von dem Lehrer unterrichtet.

Tako naj se učenik sam vadi, da dobro razumeva terpivno podobo; otrokom naj se precej pri nemško-slovenskih vajah dopové, da nemške terpivne podobe ne morejo od besede do besede tudi v slovensko prestaviti, da je tedaj, n. p. „der Vater liebt dich, und du wirst von dem Vater geliebt“, oboje po slovenski: oče te ljubijo. Pridnega učenca hvalijo; je pohvaljen. Na koncu šolskega leta naj pridnejši učenci dobijo šolske darila = so obdarovani. — Hudodelnika na smert obsodijo = je obsojen. Hudodelce strahujejo = hudodelci so strahovani. Gosposka kliče kmete k sodnii. = Kmetje so poklicani, pa niso poklicani od gosposke = strani, proč od nje, ampak k gosposki; dobili so povabila = povabljeni so; (pravilno pa je: od gosposke je prišel ukaz.) — Gospodinja zmesi moko, kvas postavi = kruh je vmešen; kvas je postavljen; dekla zakuri peč = peč je zakurjena; kruh dene